

FRI-2G.104-1-HC-14

SAVANT SYNDROME: PAST, PRESENT, FUTURE¹⁴

Gamze Yasharova, Nurse

University multidisciplinary hospital for active treatment "Kanev"

Phone: +359 88 446734

E-mail: g_19@abv.bg

Chef Assist. Prof. Greta Koleva, PhD

Department of Health Care

"Angel Kanev" University of Ruse

Phone: 0882 517173

E-mail: gkoleva@uni-ruse.bg

Assoc. Prof. Despina Georgieva, PhD

Department of Health Care

"Angel Kanev" University of Ruse

Phone: 0889789100

E-mail: dpgeorgieva@uni-ruse.bg

Chief Assist. Prof. Irina Hristova, PhD

Department of Health Care

"Angel Kanev" University of Ruse

Phone: +359 88 458 2733

E-mail: ihristova@uni-ruse.bg

Abstract: *Savant syndrome defines the people who have severe developmental and mental disabilities but also have extraordinary mental skills which are missing in many people. Although general mental capacity is under average mental level, savant has excessive knowledge about one or more domains. It is accepted that as many as one in 10 persons with autistic disorder have such remarkable abilities in varying degrees, although savant syndrome occurs in other developmental disabilities or in other types of central nervous system injury or disease as well. These are music, art, calendar calculating, mathematics and mechanical or spatial skills. Savant skills can also be divided into three as savants who have splinter skills, talented savants and prodigious savants. A remarkable memory welds to the special abilities determined in savant syndrome. Savant syndrome can be congenital or it can be acquired. Most often savant skills emerge in childhood, superimposed on some underlying developmental disability present at birth. However, acquired savant skills can also appear, when none were previously present, in neurotypical individuals following brain injury or disease later in infancy, childhood or adult life.*

Keywords: *Savant, Autism, Memory, Talent, Savant Syndrome*

ВЪВЕДЕНИЕ

Аутизмът е международен проблем свързан, с детското здраве. Данните варират в различните страни между 4 и 26 случая на 10 000 деца. Около 1% от световната популация има тази диагноза (според данни на Центъра за контрол и превенция на болестите в САЩ публикувани през 2014г. Това показва, че едно на 150 деца родени през 1994г има диагноза аутизъм; едно на всеки 125 от родените през 1996г е със същата диагноза аутизъм; едно на всяко 110-то дете от родените през 1998г; едно на 88-мо от родените през 2000г. И едно на 68-мо дете родено през 2002 (Hogenboom & Woodward, 2013).

Аутизмът с цифри е сериозен проблем, но в личен план също има своето трагично изражение. Перифразирайки популярни израз, бихме могли да кажем: „болестта на милиони е статистика, а на един-трагедия”. Новост е разграничаването на три степени на тежест на тези две области на функциониране.

¹⁴Presented a report of October 25, 2019 with the original title: SAVANT SYNDROME: МИНАЛО, НАСТОЯЩЕ И БЪДЕЩЕ

Проявите на аутистичното разстройство могат да варират силно в зависимост от индивидуалните характеристики, средата, степента на тежест на разстройството, възрастта, пола и културата на съответния индивид. Официално за първи път са разпознати сензорните проблеми на хората с аутизъм като съществена характеристика (Prelock, P. J. Beatson, B. Bitner, 2003)

След въвеждането на някои класификации се появяват различни разстройства от аутистичен характер, които съществуват като отделни нозологични единици, включени в континума на разстройствата от аутистичен спектър. Такива синдроми са Савант и Аспергер. Първите описания на синдрома на Аспергер са направени от Х. Аспергер през 1944г., той обобщава наблюденията си на група деца, за които смята, че имат „аутистична психопатия”: те имат добри езикови способности, моторни затруднения и по-добри умения за мислене. Факт е, че децата с аутизъм, които не говорят и забавено овладяват навиките за самообслужване, функционират по съвсем различен начин от интелигентните, вербални, макар и с известни социални ограничения хора със синдром на Прогнозата и възможностите за самостоятелност и качество на живот в зрелостта в двата синдрома също се различават значително Аспергер (Hogenboom & Woodward, 2013).

ИЗЛОЖЕНИЕ

Разстройствата от аутистичния спектър са хетерогенна група и имат висока степен на коморбидност с други състояния и нарушения (Shattuck & Grosse, 2007).

Друг такъв Синдром е Савант. Първото описание на синдром на саванта в научната литература се появява в немско психологическо списание Gnothi Sauton през 1783, което описва англичанина Джедедая Бъкстън от Кресуел, Дербишър. (American Institutes for Reserch., 1994).

През 1887г., Даун представя десет случая в Лондон, между които има момче със способност да запамятава опери. Следват още наблюдения на подобни случаи и той ги обобщава под общото наименование – аутистични саванти. „Савант“ е френска дума, която означава „знам“. То е рядко, но зрелищно състояние, при което хората с различни нарушения в развитието, включително аутистично разстройство, имат удивителни острови на способност, блясък или талант, които стоят в ярък, очевидно несъвместим контраст с общите ограничения (Райт Б, Уилямс К., 2013). Този синдром, който може да се появи в резултат на мозъчна травма, преживяна от пациенти с аутизъм. Описват се случаи на изключителни умствени умения, които не се срещат при повечето хора. Докато част от мозъка остава неактивна, напредъкът от другата страна позволява да се придобият нови умения. Състоянието може да бъде вродено (генетично или вродено), или да се придобие по-късно в детството, или дори при възрастни. Савантските умения съществуват съвместно с или се наслаждат върху различни увреждания в развитието, включително аутистично разстройство, други състояния като умствена изостаналост, мозъчна травма или заболяване, възникнали пренатално, перинатално, или дори по-късно в детството или възрастния живот. Изключителните умения винаги са свързани с огромна памет, изключително дълбока от специален тип. Приблизително един на всеки 10 души с аутистично разстройство има някои савантски умения. (Hogenboom & Woodward, 2013) При други форми на увреждане на развитието, умствена изостаналост или мозъчна травма, савантските умения се срещат при по-малко от 1% от такива лица (приблизително 1: 2000 при лица с умствена изостаналост). Както се оказва, приблизително 75% от хората със синдром на савант имат аутистично разстройство, а останалите 25% имат някаква друга форма на увреждане в развитието, умствена изостаналост или мозъчно увреждане или заболяване. Повече мъже, отколкото жени са аутисти и имат синдром на саванта. Мъжете превъзхождат числено жените в отношение 6:1 при синдром на саванта и 4:1 при аутизма. За обяснение на това откритие Гешвинд и Галабурда констатира в своето изследване върху мозъчната асиметрия, че лявото полукълбо нормално приключва своето развитие по-късно от дясното и е обект на пренатални влияния за по-дълъг период от време, някои от които може да са увреждащи (Robert, M., 2018). Това откритие може да е ключ и за други заболявания, които се срещат

много по-често при мъже, отколкото при жени, включително аутизъм, тъй като дисфункция на лявото полукълбо е често срещана при него. Други състояния като дислексия, забавена реч и заекване също имат мъжко превъзходство, което може да е по-горе описаното състояние (Fitzgerald, M., 2007).

Най-често срещаните способности на савант се наричат умения за разцепване. Те включват поведение като обсебивна загриженост и запаметяване на музикални, карти, исторически факти или неясни предмети. Талантливите саванти са онези лица, при които музикалните, художествените, математическите или други специални умения са по-изявени и силно усъвършенствани. В такъв човек с увреждания ще се прилага терминът „гений“ (Робърт М., 2018).

Особено поразително е последователното наблюдение през миналия век, че уменията на саванти са обикновено ограничени само до пет общи области - музика, изкуство, изчисляване на светкавици или други математически умения, календарно изчисляване и механични / пространствени умения (American Institutes for Reserch, 1994).

Музиката обикновено е най-често срещаното умение на савант - обикновено свиренето на пиано на ухо и почти винаги с перфектен терен. Могат да се овладеят и други ударни инструменти.

Изчисляването на календара е любопитно и очевидно често срещано сред савантите, особено като се има предвид рядкостта на това неясно умение в широката популация. Понякога се наблюдават други умения, включително многоезична способност за усвояване или други необичайни езикови умения (Doron, H. Sharabany, 2013).

Аутизмът говори сам за себе си. Освен прозренията на хората, които са най-близки до децата с аутизъм в ежедневието в ранните години, много знания за особения начин на аутистичното възприемане стават известни чрез разказите от самите тях - хора с аутизъм описващи своя опит, трудности и радости. Това са Рос Блекбърн; Гунила Джърлънд; Даниел Тамет (Grandin, T., 2016).

Даниел Тамет е мъж с аутизъм, Савант. Знае няколко езика и може да оперира с огромни суми числа за кратко време. Има синтетично мислене, въпреки гениалността си в тази област, в ежедневието си Тамет има нужда да спазва стриктно определени ритуали; затруднява се да чете езика на тялото и да поддържа очен контакт.

Гунила Джърлънд със синдром на Аспергер е диагностицирана късно на 29 годишна възраст. Нейните добри вербални умения са заблуждавали хората за способностите, нуждите и трудностите и. Тя е чувствителна към звуци и докосвания. Въпреки добрите вербални умения се затруднява да разбере какво имат впредвид хората, когато се изразяват метафорично – тогава тя усеща, те всъщност имат впредвид нещо различно от това, което казват, но не е сигурна какво е то (Grandin, T., 2016).

Уникалността на всеки човек с аутизъм и всяко семейство изисква провеждане на динамична и многоаспектна оценка (Prelock et al. 2003) съобразена с индивидуалните особености и възраст на пациентите. Всичко това показва, че не е толкова лесно да се идентифицират нуждите на хората със синдром на Савант. Освен доказване на областите, в които болните с аутизъм функционират атипично, е полезно да се оценят и техните силни страни. Тези страни могат да се използват като потенциал за откриване на решения на проблемите, които съществуват (Prelock et al., 2003).

ИЗВОДИ

Когато животът срещне някого с аутизъм и по-точно със синдром на Савант, тази среща е завинаги. Светът на аутизма съществува като една от психичните реалности. При срещата с дете, тийнейджър, родител или друг близък на човек със Савант, трябва да се отнесем с уважение към техните болки, особености, радости, емоции и затруднения. Нужна е професионална компетентност, лична отговорност, проява на холистично отношение, реална помощ към цялото общество, което е засегнато от разстройство с аутистичен характер. И да не забравяме никога, че „родителите са истинските герои в историята на Савант” и от тях можем да научим много (Frith, 2008). Да познаваш човек с аутизъм те кара да погледнеш нещата от съвсем различен ъгъл. Нека съпътстваме мъдро човека със синдрома на Савант и семейството му през дългия и разнообразен житейски път, който им предстои.

REFERENCES

- American Institutes for Research. (1994). AIR Self-Determination Scale. Available on the Zarrow center website.
- Doron, H. Sharabany. (2013). Marital Patterns among Parents to autistic children. Scientific Research Psychology
- Fitzgerald, M. (2007). Suicide and Asperger Syndrome.
- Frith, U. (2008). Autism. A very short Introduction.
- Grandin, T. (2016). Through my eyes. My personal experience with autism.
- Hogenboom & Woodward, 2013 Autism. A Holistic Approach. Third Edition. Cornwall: Floris Book.
- Prelock, P. J. Beatson, B. Bitner. (2003). Interdisciplinary Assessment of young children with Autism Spectrum Disorder.
- Robert, M. (2018). Torn children. Kibea. p. 456. ISBN 978-954-474-8005.
- Shattuck, P., S. Grosse. (2007). Issue Related to the Diagnosis and treatment of Autism Spectrum Disorders.
- Wright B, Williams K. (2013). How To Live With Autism And Asperger Syndrome